

Přestavba výkladů uvnitř paragrafů neomezuje se ovšem jen na dva poslední rozdíly; vydavatelé i jinde jsou k ní nuceni někdy z důvodů vnějších (snaha zkrátiti rozsah učebnice vedoucí ke slučování paragrafů, umisťování podrobností do poznámek a p.), někdy vnitřních (srv. na př. postup výkladu §u 36 »Příbuzenství« a dřívější §§ 37 a 38).

Není konečně bezvýznamnou ani změna rázu formálního, již vydavatelé provedli alespoň částečným »zmodernisováním« mluvy H-ého, která sice dávala jeho knize osobitý ráz, ale často byla na újmu jasnosti výkladů, zvláště pro právníka začátečníka.

Je samozřejmo, že péče, s níž vydání bylo provedeno, vedla k odstranění mnohých tiskových a jiných omylů, z nichž některé tradovaly se již v několika vydáních a mohly vésti i k závažnějším nedorozuměním (srv. počátek §u 205 a jemu odpovídající odstavce ve vyd. dřívějších; § 196 vyd. V., § 235 II. vyd. IV.).

Ve sbírce, do níž nové vydání H-ého učebnice jest zařazeno, dostalo se jí i ušlechtilé výpravy litografické. Opravdovou ozdobou jest jí mistrný Švabinského portrét autorův, který vyvolá živoucí představu charakteristického zjevu autorova i těm, kdož jej neznali. Jsme jisti, že nově uspořádané prvé posmrtné vydání Heyrovského Dějin a systému soukromého práva římského nebude jistě vydáním posledním.

M. Boháček.

Církevní právo.

Schmid Heinrich Felix, Die rechtlichen Grundlagen der Pfarrorganisation auf westslavischem Boden und ihre Entwicklung während des Mittelalters. I. Teil: Die Pfarrorganisation im Sorbenland vor der deutschen Kolonisation und in Böhmen und Mähren. (Separ. otisk z Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgesch. XLVI., Kanonist. Abt. XV., 1926). Stran 161.

Známý slavista německý, prof. H. F. Schmid, pokračuje tu ve své dřívější práci: Das Recht der Gründung und Ausstattung von Kirchen im kolonialen Teile der Magdeburger Kirchenprovinz, o níž jsme v tomto časopise referovali. V I. díle svého pokračování pojednává o farní organizaci na území polabských Srbů, v Čechách a na Moravě.

Po kratším úvodě začíná burgwardními (hradskými) kostely na území srbském. O burgwardním zřízení církevním pracovali Němci i Slované společně, ačkoli základy instituce burgwardů jsou slovanské. Slovanským jest rozdělení země na okrsky o 40—60 vesnicích s hradem jako střediskem, slovanskou jest obilní dávka burgwardní, t. z. syp (srov. čes. osep), slovanským jest také břemeno stavění hradů, jež tížilo příslušníky burgwardu.

K politickému zřízení burgwardnímu připíná se budování srbské církve. Burgwardní okrsky stávají se okrsky farními, burgwardy duchovními středisky a hradní círavy farními kostely. Některé burgwardní

kostely leží blízko malých srbských osad, jež už svými názvy Popovice, Popice, Pfaffendorf, Papendorf prozrazují, že náležely k dotačnímu majetku oněch kostelů. O dotace běží však i u jiných vesnic, které názvů takových nemají. Důležité místo mezi dotačními prostředky kostelů zaujímaly dále desátky (decimae). Autor o nich pojednává, vykládá je jednak o desátcích fixovaných (decima constituta), jednak o plných desátcích (decima integra), jež odváděly hlavně panské statky (allodia) a jen zcela výjimečně selské dvory. Spisovatel vysvětluje také, jak vznikl plný desátek alódu. Svoje výklady o kostelích na srbském území zakončuje poznámkou, že celkový obraz farní organizace na počátku doby kolonizace je zcela jiný, než jak jej líčí Hauck.

Kapitola druhá je věnována základům farní organizace v Čechách a na Moravě. Autor dotýká se nejprve stavu badání a chválí práci Frant. Hrubého »Církevní zřízení v Čechách a na Moravě od X. do konce XIII. stol. a jeho poměr ke státu«. (ČČH. 1916 a 1917). Nato přechází k vývoji farní organizace a právních poměrů farního kostela. Pojednává tu nejprve o počátcích církevní organizace, pak o hradním kostele jako nejstarší formě farního zřízení, dále o kostele pozemkové vrchnosti jako převládající formě středověké organizace farní a konečně o stopách součinnosti obcí při zakládání farních kostelů. V hradních, t. j. zeměpanských kostelích (capellae regales pozdějších pramenů) vidí spisovatel nejstarší kostely země. Kněží těchto kostelů byli podobně jako kastelán, hradský soudce a hradský komorník knížecími úředníky.

Od konce 11. stol. vyskytují se vedle kostelů zeměpanských již také kostely zakládané soukromými vrchnostmi, duchovními i světskými, kostely, jež se nalézají ve vlastnictví svých zakladatelů. Vrchnosti stavěly je beze všech překážek, a vůle jejich rozhodovala i při ohraničování nových farních obvodů. Hranice farních okrsků přizpůsobovaly se arci hranicím vrchnostenských dominií. Autor vykládá v souvislosti s tím také o vrchnostenském právu patronátním.

Obce spolupůsobily při zakládání nových far jen nepatrně a ne přímo tím, že žádaly vrchnosti o zřízení kostela nebo se uvolovaly na žádost vrchnosti k dotování nového vesnického kostela.

V další části vykládá spisovatel o dotování, resp. opatření farního kostela. Mluví nejprve o nejstarších formách zaopatřování církevních ústavů, pak o beneficiálním majetku farních kostelů a o konečně o jejich majetku fabričním. V době nejstarší, kde byli duchovní jen zeměpanskými úředníky, a kostely součástí zeměpanského majetku, vydržováno bylo duchovenstvo tím, že potřeby jeho byly hrazeny in natura, nebo že mu byly přikazovány určité příjmy, kterážto druhá forma byla obvyklejší. Tak dostávalo duchovenstvo část daně zv. tributum pacis, dávky medové, část zeměpanského cla, a vůbec t. zv. fiskální desátek, t. j. část určitých příjmů panovníkových (peněžných pokut, dávek tržních, z krčem, část výtěžku zeměpanského hospodářství). Fiskální desátek přecházel tu v desátek z vrchnostenské půdy (spisovatel užívá termínu Sallandszehnt). Vedle desátku fiskálního činí se také zmínka

o devátku. I potřeby bohoslužby opatroval zeměpán podobným způsobem. Některé služby pro kostely svěřoval nevolné dvorské čeledi; uvádějí se na př. custodes ecclesiae, campanarii, kteří zanikají později v řadách polosvobodného vesnického obyvatelstva. Ve 13. stol. objevují se královští sanctuarii, o jejichž funkcích blíže nejsme zpraveni. (Činí se o nich zmínka také v pramenech slezských.) Sem spadají dále dušníci (animatores, proanimati), jimž věnuje spisovatel rovněž svou pozornost.

V části věnované beneficiálnímu statku farního kostela pojednává autor nejprve o dotování půdou a lidmi. Také na území českém setkáváme se s dotátními vesnicemi zv. Popovice a pod. Pronikající do země později lánové zřízení týká se i farních kostelů.

Zvláště oblíbenou formou dotování farních kostelů byl desátek, o němž spisovatel podrobněji vykládá. Zmiňuje se o desátku fiskálním, o desátcích světských, rozšířených v jižních Čechách, o rozdílech mezi půdou vrchnostenskou a seelskou, pokud běží o desátek, a jiných detailech. Pro nižší desátek sedláků užívá se v pramenech nejen výrazů decimae solitae, consuetae, consuetudinales, rusticae, rurales, nýbrž i slova fusa annona, což ukazuje na to, že se desátek onen odváděl v obilí již vymláceném: jen zřídka mluví se o snopech.

V desátku seelském nevidí spisovatel daň, která by se byla vyvinula na základě všeobecného církevního práva, nýbrž dávku opírající se o zemské právo.

Pozornost autorovu zaujala dále tricesima, třetina desátku pro faraře tam, kde dvě třetiny připadaly vrchnosti. Bylo tomu tak v jižních Čechách a také na Moravě. — Dále pojednává spisovatel o desátku biskupském. Vylíčením sporu mezi králem Přemyslem Otakarem I. a pražským biskupem Ondřejem ve věci desátku zakončuje autor svoje úvahy o tomto předmětu.

Pojednav ještě zcela stručně o jiných pramenech příjmů, sloužících k vydržování farních kostelů, a majetku fabričním, shrnuje prof. Schmid výsledky svého bádání o právních základech farní organizace v Čechách a na Moravě. Jako význačnou črtu vývoje shledává, že nebylo tu zákonné úpravy otázek sem spadajících. O recepci franckého zákonodárství není řeči. Činitelem pro vývoj farní organizace jediné rozhodujícím byla v nejstarší době vůle panovníkova a v době pozdější vůle pozemkové vrchnosti.

I v novém díle prof. Schmidy pozorujeme solidnost vědeckého bádání. Největšího uznání zasluhuje, že se autor snažil sebrati a kriticky proniknouti pramenný materiál a že z něho těžil methodou srovnávací.

Karel Kadlec.

Slovanské právo.

Rafacz Józef, Egzekucja w Małopolsce od statutu wiślickiego do końca średniowiecza. Vyšlo v rozpravách varšavské university jako 3. číslo v r. 1927.